interpretativ, mai ales cînd acesta se situează la nivel superior. În cazul colecţiei hipocratice dispunem de suficiente traduceri în diverse limbi, inclusiv în latină, pe care orice nou interpret este nu numai îndreptăţit, dar şi obligat să le consulte.

C. Săndulescu

XENOPHONTIS *Expeditio Cyri — Anabasis*. Edidit C. Hude, editionem correctiorem curauit J. Peters, Leipzig, Teubner, 1972, XIX + 330 p. (Bibliotheca Teubneriana).

Numeroasele manuscrise ale *Anabazei* lui Xenofon se împart în două familii, numite în 1825 de L. Dindorf, după reprezentanţii lor de bază — italiană şi parisină. Familia italiană descinde din *Vaticanus gr. 1335* (= F, sec. X—XI) şi din *Marcianus* gr. 590 (= M, sec. XII—XIII). Cel mai de seamă reprezentant al familiei parisine este *Parisinus gr. 1640* (=C, din anul 1320). Autorii nu mai puţin numeroaselor ediţii ale acestei opere, atît de folosite în învăţămîntul limbii greceşti, au dat prioritate pentru stabilirea textului fie familiei parisine, ca Dindorf (1852), Sauppe (1865), Hug (1879), Gemoll (1899), Marchant (1904), fie celei italiene, ca Krueger (1826), Breitenbach (1867), Schenkl (1869). Apărute aproape simultan, ediţiile cele mai recente şi cele mai bune pînă azi ale *Anabazei*, cea datorată lui C. Hude (1931) şi cea elaborată de P.Masqueray (1930—1931), concordau, fără ca autorii lor să fi ştiut unul de activitatea celuilalt, în preferinţa pentru familia italiană şi ofereau texte foarte apropiate. Era un argument în plus în favoarea tradiţiei F—M, garantată şi de testimoniile păstrate la autorii bizantini şi de papiri.

Luîndu-şi sarcina de a aduce la zi ediţia lui C. Hude, J. Peters valorifică în chip critic şi personal rezultatele la care a ajuns cercetarea mai nouă a textului xenofontic, de la Masqueray pînă în prezent.

În principiu, ori de cîte ori constată diferenţe între ediţia Hude faţă de ediţia Masqueray în privinţa lecţiunilor bazate pe familia italiană de manuscrise, Peters preferă varianta Hude, invocînd autoritatea de paleograf a acestuia. Dincolo de argumentul de autoritate pe care se sprijină, atitudinea sa se legitimează şi prin caracterul de ediţie *correctior* a operei strălucitului său înaintaş pe care-l are lucrarea de faţă. Fidelitatea faţă de opţiunile fundamentale ale dispărutului filolog ni se pare în cazul unei asemenea întreprinderi de la sine înţeleasă. Fidelitate, deci nu servilism filologic. E ceea ce a înţeles, dealtfel, cum era şi de aşteptat distinsul clasicist contemporan. În acest spirit el nu ezită să prefere toate lecţiunile lui Masqueray în cazul concordanţelor depline dintre cei patru reprezentanţi ai familiei parisine, notaţi cu *c*, mai ales atunci cînd e vorba însă de codicele *Etonensis* (sec. XV) cercetat cu toată grija de savantul francez. De asemenea, Peters, ţinînd seama de obiecţiile critice făcute de L. Castiglioni într-o recenzie la ediţia lui Hude („Gnomon", 9, 1933, p. 642 şi urm.), înlătură unele inconsecvenţe din aparatul acesteia, remediindu-l în sensul preciziei şi eleganţei; e vorba de folosirea nu totdeauna judicioasă a siglei *f* adoptată de Hude pentru a nota concordanţele depline dintre reprezentanţii familiei italiene. Un alt exemplu : la data elaborării ediţiei Hude, manuscrisul *Vindobonensis 95* (sec. XV) fusese folosit numai de C. Schenkl. Autorul noii ediţii pune în valoare cercetările asupra acestui codice datorate lui A. Svensson (1940), de care, din păcate, a luat cunoştinţă numai prin intermediul unei recenzii din „Gnomon", 17, 1941, p. 286—287, semnată de F. Zucker. În sfîrşit, circa 100 lecţiuni importante care îmbogăţesc aparatul critic sînt datorate studiului lui L. Castiglioni asupra a patru manuscrise ambrosiene cuprinzînd *Anabaza* şi care i-au rămas necunoscute lui Hude : I 121 sup., A 78 inf., A 157 sup., G 92 sup. (v. Castiglioni, *Studi intorno alla storia del testo dell'Anabasi di Senofonte*, Milano, 1932). Nulă pentru alcătuirea aparatului critic, dar garantînd autenticitatea tradiţiei italiene e mărturia fragmentului papiriaceu din sec. II, editat sub nr. 1196 în *Publicazioni della Società italiana per la ricerca dei Papiri greci e latini in Egitto — Papiri greci e latini*, XI, Firenze, 1935.

De cele mai multe ori, J. Peters nu se limitează la consemnarea lecţiunilor propuse de alţi cercetători decît Hude, ci ia atitudine pentru sau împotriva lor, cu argumente proprii. Nu puţine sînt emendările propuse de el însuşi. În sprijinul acestora el invocă uzul limbii greceşti, alte texte antice sau chiar realităţi istorice redate evident greşit în text. Cîteva exemple din cele multe posibile vor sugera cititorului cît de binevenită şi de minuţios concepută e contribuţia îngrijitorului noii ediţii a *Anabazei*.

www.cimec.ro

Codicele *Vat. gr. 1335* (F) este datat diferit de cercetători. Hude se oprise la sec. X—XI. P. Masqueray, H. Erbse, H. R. Breitenbach au optat în schimb, pentru secolul XII. Solicitat să-şi dea avizul de editor, renumitul expert Paul Canart a întărit opţiunea lui Hude.

p. 1,3 *et passim* : Hude adoptase grafia' 'Αρτοξέρξης din *M*. Peters propune însă revenirea la mai corectul 'Αρταξέρξης din inscripţiile greceşti (cf. CIG, II, 2691 c, d, e), invocînd şi forma persană Artachaschathra.

p. 23,7 : Hude s-a oprit la lecţiunea δράμοι τις περὶ νίκης, ca în *f*, respingînd pe δράμοι... ἐπὶ νίκης din *c*. Peters citează, în sprijinul ediţiei Hude, pe Persson.

p. 31,19 : τὸ μὲν εὖρος ὀργυαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυαὶ τρεῖς. Peters recomandă forma atică ὄργυαι, invocînd pe Liddell Scott şi Kühner-Blass.

p. 34,19: ἡ δὲ γνώμη ἦν ὡς εἰς τὰς τάξεις τῶν 'Ελλήνων ἐλώντων καὶ διακοψόντων. Manuscrisele familiei italiene dau ἐλώντων, acceptat de Hude. Împreună cu Persson, Peters înclină mai curînd spre ἐλθόντων pentru care vine în sprijin Demetrius, *de eloc.* 104.

p. 58, 34—59,1 : θαυμάσιαι τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος atestat de familia italiană e acceptat de Hude. Familia parisină dă genitivul τοῦ κάλλους καὶ μεγέθους. Împreună cu Persson, Peters se pronunţă pentru lecţiunea Hude, confirmată de *Cyropedia*, V 2, 7 şi *Cinegetice* I, 14.

p. 70,3 : manuscrisele dau κολάσασθε (C^1), κολάσεσθε (celelalte), κολάσασθαι (*D*). Corectînd, Hertlein, urmat de Hude, a propus : κολάσαισθε, lecţiune confirmată acum de unul din manuscrisele ambrosiene.

p. 201,17 : ἔπινον κερατίνοις ποτηρίοις lecţiune adoptată de Hude, ca în manuscrisele familiei italiene; cele din familia parisină dau : ἐκ κερατίνων ποτηρίων. La mărturia lui Athenaios, concordantă cu *f*, Peters o adaugă, în acelaşi sens, pe aceea a unuia din manuscrisele ambrosiene. Persson citează o sholie la Homer, *Iliada*, VIII, 189, unde se poate citi : κέρασιν ἔπινον. Castiglioni preferă : ἐν κερ. ποτ. Problema apare noului editor insolubilă; se limitează deci la îmbogăţirea aparatului.

p. 202, 1 : τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνδρα. La Athenaios : πᾶσι δοκεῖν, în *f* : πᾶσιν εἶναι δοκεῖν, în *c* πᾶσιν ἐδόκει. Lecţiunea Athenaios, acceptată de Hude, e întărită de Persson prin referire la *Cyropedia* I 2,8; VI 4,17.

p. 202,2 : ὁ δ'ἔπεσε τεχνικῶς πως continuă textul mai sus citat. În *f E* citim însă : ἔπαισε, ceea ce nu pare nepotrivit. Lecţiunea e apărată şi de manuscrisele ambrosiene cercetate de Castiglioni.

p. 241,12 : ἔχοντες τριήρεις . . . οὐκ ἐλάττους τριακοσίων se spune în text cu referire la corăbiile de care dispuneau atenienii în războiul peloponeziac. Manuscrisele din *f*, de obicei preferate de Hude, dădeau totuşi : τετρακοσίων. Peters susţine lecţiunea Hude, invocînd mărturia lui Thucydides II 13,8.

Prin asemenea intervenţii, prin remanierea întregului aparat critic, prin aducerea la zi a bibliografiei ce însoţeşte textul, J. Peters reuşeşte să insufle o nouă viaţă ediţiei Hude, impunînd-o ca ediţie optimă a *Anabazei* lui Xenofon. El contribuie astfel totodată la menţinerea binemeritatului prestigiu de care se bucură în întreaga lume casa Teubner.

Nicolae-Şerban Tanaşoca

ARCHIMÈDE. Tome II. *Des spirales, De l'équilibre des figures planes, L'Arénaire, La quadrature de la parabole.* Texte établi et traduit par Charles Mugler. Paris, „Les Belles Lettres", 1971, [X] + 203 [—208] p. în majoritate duble. (Collection des Universités de France).

Problemele generale ridicate de opera lui Arhimede au fost tratate de editor, acum profesor onorar la Universitatea din Nisa, în introducerea întîiului tom, recenzat de mine în volumul precedent al revistei noastre (p. 234 —238); trec deci direct la prezentarea cuprinsului celui de-al doilea tom. El e alcătuit numai din lucrări păstrate în redactarea iniţială, doriană, şi anume: Περὶ ἑλίκων, cele două cărţi 'Επιπέδων ἰσορροπιῶν ἢ κέντρα βαρῶν ἐπιπέδων. Ψαμμίτης (care lipsea, în vol. I, p. XVIII, din lista textelor doriene) şi Τετραγωνισμὸς παραβολῆς, ocupînd locurile, 5, 1, 3, 9 şi 2 în ordinea cronologică probabilă, *Cvadratura parabolei* fiind scrisă între prima şi cea de-a doua carte din *Echilibrul figurilor plane.*

www.cimec.ro